TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Khi công nghệ bước vào tâm linh "đi chùa online"

ISSN: 2734-9195 08:20 04/11/2026

Trào lưu "đi chùa online" cần được nhìn nhận như một biểu hiện của sự giao thoa giữa công nghệ, văn hóa và tôn giáo, đồng thời là cơ hội để xã hội thảo luận nghiêm túc hơn về giá trị của đời sống tâm linh trong thời đại số.

Trong thời đại công nghệ số, chỉ với một chiếc điện thoại thông minh, con người có thể bước vào không gian mô phỏng một ngôi chùa, lễ Phật, tụng kinh, thắp hương, ngồi thiền và gửi gắm những ước nguyện bình an. Sự xuất hiện của trào lưu "*đi chùa online*" đang đặt ra một vấn đề đáng suy ngẫm: Khi những thực hành tôn giáo được số hóa, liệu con người đang có thêm phương tiện tiếp cận đời sống tâm linh, hay đang đứng trước nguy cơ nhầm lẫn giữa trải nghiệm công nghệ với giá trị đích thực của sự tu tập?

1. Từ ngôi chùa truyền thống đến không gian tâm linh số

Trong đời sống văn hóa Việt Nam, ngôi chùa từ lâu không chỉ là nơi thờ tự, lễ bái mà còn là không gian sinh hoạt cộng đồng, giáo dục đạo đức và nuôi dưỡng đời sống tinh thần. Người đến chùa có thể cầu nguyện bình an, nghe giảng giáo lý, thực hành thiền định hoặc đơn giản tìm một khoảng lặng giữa những bộn bề thường nhật.

Tuy nhiên, cùng với sự phát triển của công nghệ, cách thức con người tiếp cận những không gian văn hóa, tôn giáo đang có nhiều thay đổi.

Gần đây, trào lưu được gọi là "*đi chùa online*" thu hút sự chú ý trên mạng xã hội, đặc biệt phổ biến trong giới trẻ. Thay vì trực tiếp đến cơ sở tự viện, người tham gia có thể sử dụng thiết bị điện tử để tương tác với không gian chùa được mô phỏng bằng công nghệ. Những hoạt động quen thuộc như lễ Phật, tụng kinh, thắp hương, lần tràng hạt hay ngồi thiền được tái hiện dưới hình thức các thao tác trên màn hình cảm ứng của chiếc smartphone.

Nhìn từ góc độ xã hội học tôn giáo, hiện tượng này phản ánh xu hướng dịch chuyển một phần hoạt động trải nghiệm văn hóa và tôn giáo từ không gian vật lý sang môi trường kỹ thuật số. Công nghệ không chỉ thay đổi phương thức giao tiếp, học tập, giải trí mà còn đang tham gia định hình cách con người tiếp cận những giá trị đời sống tâm linh.

Không thể phủ nhận những khả năng tích cực mà công nghệ mang lại. Đối với người cao tuổi, người khuyết tật, người sinh sống xa cơ sở tự viện hoặc những người có điều kiện đi lại hạn chế, các hoạt động Phật giáo trực tuyến có thể mở rộng cơ hội tìm hiểu giáo lý và kết nối với cộng đồng tu học.

Những bài giảng trực tuyến, thư viện kinh điển điện tử, khóa học Phật pháp từ xa hay các chương trình hướng dẫn thiền định đã cho thấy công nghệ có thể trở thành phương tiện hữu ích trong việc truyền bá tri thức Phật học.

Tuy nhiên, cần phân biệt giữa những nền tảng hỗ trợ học tập, thực hành Phật pháp với các ứng dụng mô phỏng nghi lễ chủ yếu phục vụ mục đích trải nghiệm hoặc giải trí. Hai hình thức này có thể cùng sử dụng công nghệ nhưng không nhất thiết có cùng mục tiêu, nội dung và giá trị giáo dục.

Vấn đề vì thế không nằm ở việc ngôi chùa xuất hiện trên màn hình, mà ở cách con người hiểu và sử dụng không gian ấy.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

2. Khi nghi thức tôn giáo được chuyển thành thao tác kỹ thuật số

Một trong những vấn đề đáng quan tâm của trào lưu "*đi chùa online*" là nguy cơ giản lược đời sống tu tập thành những thao tác có tính hình thức.

Trong không gian mô phỏng, người dùng có thể thắp một nén hương bằng cách chạm màn hình, thực hiện động tác lễ Phật thông qua nhân vật ảo hoặc hoàn thành một hoạt động được thiết kế sẵn. Những trải nghiệm ấy có thể tạo cảm giác thư giãn, gần gũi với văn hóa Phật giáo, thậm chí khơi dậy sự tò mò muốn tìm hiểu giáo lý.

Song, một hành động được tái hiện bằng công nghệ không đồng nghĩa với việc toàn bộ ý nghĩa tâm linh của hành động đó cũng được chuyển tải đầy đủ.

Trong Phật giáo, hình thức nghi lễ và nội dung tu tập có mối quan hệ mật thiết nhưng không đồng nhất. Lễ Phật không đơn thuần là động tác cúi đầu, mà còn thể hiện sự cung kính đối với bậc giác ngộ và nhắc nhở người thực hành hướng đến những phẩm chất giác ngộ. Tụng kinh không chỉ là đọc hoặc nghe âm thanh của lời kinh, mà còn cần sự chú tâm, hiểu biết và vận dụng giáo pháp vào đời sống.

Tương tự, thiền định không thể được đánh giá bằng thời lượng một nhân vật ảo ngồi bất động trên màn hình. Giá trị của thực hành thiền nằm ở quá trình rèn luyện sự chú tâm, nhận diện các trạng thái tâm lý và phát triển khả năng làm chủ những phản ứng của chính mình.

Điều này không có nghĩa việc nghe kinh, tụng kinh hay thực hành thiền qua phương tiện trực tuyến không có giá trị. Trái lại, nếu người tham gia thực sự chú tâm, hiểu đúng phương pháp và duy trì sự thực hành nghiêm túc, công nghệ hoàn toàn có thể hỗ trợ quá trình tu học.

Điểm phân biệt cốt yếu không phải là hành động diễn ra trong không gian vật lý hay không gian số, mà là người thực hành có thực sự vận dụng thân, khẩu, ý để chuyển hóa nhận thức và hành vi hay không.

Trong Tăng Chi Bộ kinh (Aṅguttara Nikāya), AN 6.63 dạy: “*Này các Tỷ-kheo, tác ý là nghiệp. Sau khi tác ý, người ta hành động bằng thân, khẩu và ý*”.

Lời dạy này đặt yếu tố chủ ý (cetanā) vào vị trí quan trọng trong việc hình thành nghiệp. Theo đó, giá trị đạo đức của hành động không thể được xác định chỉ bằng biểu hiện bên ngoài, mà cần xem xét động cơ, nhận thức và những tác động của hành động ấy.

Từ góc nhìn này, không thể mặc nhiên cho rằng số lần nhấp chuột lễ Phật, số nén hương ảo được thắp hay số lượt tương tác trên ứng dụng tương đương với công đức tu tập.

Một người có thể thực hiện hàng trăm thao tác lễ bái trên màn hình nhưng vẫn duy trì thói quen nóng giận, ích kỷ hoặc thiếu trách nhiệm trong đời sống. Ngược lại, một người không thường xuyên tham gia nghi lễ trực tuyến nhưng biết giữ giới, sống trung thực, chăm sóc cha mẹ và giúp đỡ cộng đồng vẫn đang thực hiện những giá trị đạo đức căn bản mà Phật giáo đề cao.

Công nghệ có thể mô phỏng hành vi, nhưng sự chuyển hóa nội tâm đòi hỏi quá trình nhận thức và thực hành của chính con người.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

3. Khi niềm tin tâm linh đứng trước nguy cơ thương mại hóa

Bên cạnh những vấn đề về nhận thức, sự phát triển của các hình thức trải nghiệm tâm linh trực tuyến cũng đặt ra yêu cầu cảnh giác trước nguy cơ lợi dụng tín ngưỡng để trục lợi.

Trong môi trường mạng, việc xây dựng một trang web, ứng dụng hoặc tài khoản mang hình ảnh, biểu tượng tôn giáo tương đối dễ dàng. Những không gian được thiết kế trang nghiêm, sử dụng hình ảnh tượng Phật, kinh sách hay âm thanh tụng niệm có thể tạo cảm giác đáng tin cậy đối với người tiếp cận.

Tuy nhiên, hình thức thể hiện mang màu sắc tôn giáo không phải là bằng chứng xác nhận tính chính thống hoặc sự minh bạch của một nền tảng.

Đáng lo ngại là khi niềm tin tâm linh bị khai thác bằng những lời hứa hẹn về tài lộc, vận may, giải nghiệp hoặc tiêu trừ tai họa thông qua việc chuyển tiền, mua vật phẩm hay thực hiện các dịch vụ cúng lễ trực tuyến.

Những thông điệp như "*cúng càng nhiều, phúc càng lớn*", "*chuyển tiền để được giải nghiệp*" hay "*đóng phí để cầu bình an*" có thể khiến người thiếu hiểu biết giáo lý nhầm tưởng rằng phúc đức là một loại lợi ích có thể mua bán.

Đây là sự lệch lạc cần được nhận diện rõ ràng.

Trong giáo lý Phật giáo, nghiệp và quả của nghiệp không vận hành như một cơ chế giao dịch thương mại. Việc tạo lập phúc đức gắn với những hành động thiện lành, động cơ trong sáng, sự bố thí, giữ giới và phát triển trí tuệ, chứ không đơn thuần phụ thuộc vào số tiền bỏ ra cho một nghi lễ.

Kinh Pháp Cú (Dhammapada), kệ 183, đã khái quát tinh thần tu tập:

"Không làm mọi điều ác,
Thành tựu các hạnh lành,
Giữ tâm ý trong sạch,
Chính lời chư Phật dạy."

(Bản dịch của Hòa thượng Thích Minh Châu)

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

Lời dạy này cho thấy trọng tâm của đời sống Phật giáo là đạo đức và sự thanh lọc tâm ý. Những giá trị ấy không thể được thay thế bằng các khoản chi trả hay những lời quảng cáo mang tính bảo đảm về kết quả tâm linh.

Dĩ nhiên, cần phân biệt hoạt động cúng dường, đóng góp xây dựng cơ sở tự viện hoặc hỗ trợ các chương trình từ thiện minh bạch với hành vi lợi dụng danh nghĩa tôn giáo để lừa đảo. Bố thí, cúng dường là những thực hành có trong truyền thống Phật giáo, nhưng cần được thực hiện trên tinh thần tự nguyện, hiểu biết và không bị thao túng bằng sự sợ hãi.

Trong môi trường số, người tham gia cũng cần thận trọng trước những đường dẫn không rõ nguồn gốc, ứng dụng yêu cầu cung cấp thông tin cá nhân hoặc các tài khoản mạo danh tổ chức, cơ sở tôn giáo để kêu gọi chuyển tiền.

Khi hoạt động tâm linh được đưa lên internet, vấn đề bảo vệ niềm tin tôn giáo cũng gắn liền với yêu cầu bảo vệ dữ liệu cá nhân, an toàn tài chính và trách nhiệm của các nền tảng công nghệ.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

4. Đừng để sự thuận tiện thay thế chiều sâu của đời sống tinh thần

Một trong những đặc điểm nổi bật của xã hội số là xu hướng tối ưu hóa sự thuận tiện. Con người có thể mua sắm, làm việc, học tập và giải trí chỉ bằng một vài thao tác. Trong bối cảnh ấy, việc trải nghiệm không gian chùa trực tuyến cũng có thể được nhìn nhận như một biểu hiện của nhu cầu tiếp cận đời sống tâm linh nhanh chóng, linh hoạt hơn.

Tuy nhiên, không phải mọi giá trị của đời sống đều có thể đạt được bằng cách rút ngắn thời gian và giản lược quá trình.

Sự trưởng thành về đạo đức, khả năng điều phục cảm xúc và phát triển trí tuệ đòi hỏi sự rèn luyện lâu dài. Một ứng dụng có thể nhắc nhở người dùng ngồi thiền mỗi ngày, nhưng không thể thay họ quan sát những phản ứng bất thiện. Một không gian chùa ảo có thể tái hiện hình ảnh thanh tịnh, nhưng không thể tự động khiến tâm người sử dụng trở nên thanh tịnh.

Điều này đặc biệt đáng suy ngẫm trong bối cảnh mạng xã hội đang tác động mạnh đến thói quen tiếp nhận thông tin của giới trẻ.

Khi các hoạt động được thiết kế dưới dạng trò chơi, điểm thưởng, lượt tương tác hoặc thử thách, người dùng có thể bị cuốn vào mục tiêu hoàn thành nhiệm vụ thay vì tìm hiểu ý nghĩa thực chất của hoạt động.

Nếu một ứng dụng biến việc lễ Phật thành cuộc đua số lần cúi lạy, biến tụng kinh thành công cụ tích điểm hoặc tạo ra những bảng xếp hạng về "*công đức*", thì cần đặt câu hỏi về tính phù hợp của cách thiết kế ấy với tinh thần giáo lý. Bởi công đức trong Phật giáo không phải một chỉ số kỹ thuật có thể đo lường giản đơn bằng số lượt tương tác.

Mặt khác, cũng không nên tuyệt đối hóa sự đối lập giữa trực tuyến và trực tiếp. Một người có thể tham gia khóa học Phật pháp qua internet nhưng vẫn duy trì đời sống đạo đức nghiêm túc. Một người thường xuyên đến chùa cũng chưa chắc đã thực hành đúng giáo pháp nếu chỉ chú trọng hình thức lễ bái.

Sự hiện diện tại ngôi chùa vật lý không tự động bảo đảm chiều sâu tu tập, cũng như việc sử dụng phương tiện trực tuyến không mặc nhiên làm giảm giá trị của sự thực hành.

Điều cần xem xét là chất lượng của nhận thức, động cơ và hành vi.

Trong tinh thần duyên khởi, công nghệ chỉ là một trong nhiều điều kiện tác động đến quá trình tiếp cận và thực hành Phật pháp. Khi được sử dụng với hiểu biết đúng đắn, nó có thể trở thành trợ duyên. Khi bị chi phối bởi tham cầu, mê tín hoặc nhận thức sai lệch, cùng một phương tiện ấy lại có thể dẫn đến những hệ quả không mong muốn.

Vì vậy, thay vì phủ nhận công nghệ hoặc thần thánh hóa những trải nghiệm mới, cần tiếp cận hiện tượng này bằng thái độ tỉnh táo, khách quan và có khả năng phân biệt.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

5. Phật giáo trong thời đại số: Cần phương tiện mới, nhưng không đánh mất giá trị cốt lõi

Sự xuất hiện của trào lưu "*đi chùa online*" cũng đặt ra những vấn đề đáng quan tâm đối với hoạt động truyền thông và giáo dục Phật giáo hiện nay.

Khi thế hệ trẻ ngày càng quen thuộc với các nền tảng số, việc ứng dụng công nghệ để phổ biến giáo lý, giới thiệu di sản văn hóa Phật giáo và hướng dẫn những phương pháp thực hành căn bản là một xu hướng có thể phát huy nhiều giá trị tích cực.

Các cơ sở tự viện, tổ chức Phật giáo và những đơn vị truyền thông chuyên ngành có thể khai thác công nghệ để xây dựng thư viện kinh điển, không gian tham quan di sản số, chương trình học Phật pháp trực tuyến và những nội dung giáo dục phù hợp với từng nhóm công chúng.

Đặc biệt, công nghệ thực tế ảo, trí tuệ nhân tạo và các hình thức truyền thông tương tác có thể góp phần làm cho tri thức Phật học trở nên gần gũi, dễ tiếp cận hơn.

Song, đổi mới phương tiện truyền tải cần đi cùng trách nhiệm bảo đảm tính chính xác của nội dung giáo lý và sự minh bạch của các hoạt động liên quan đến tôn giáo.

Một nền tảng mang danh nghĩa Phật giáo không nên chỉ chú trọng số lượng người dùng, lượt truy cập hay mức độ lan truyền, mà cần quan tâm đến tác động thực chất đối với nhận thức và hành vi của người tham gia.

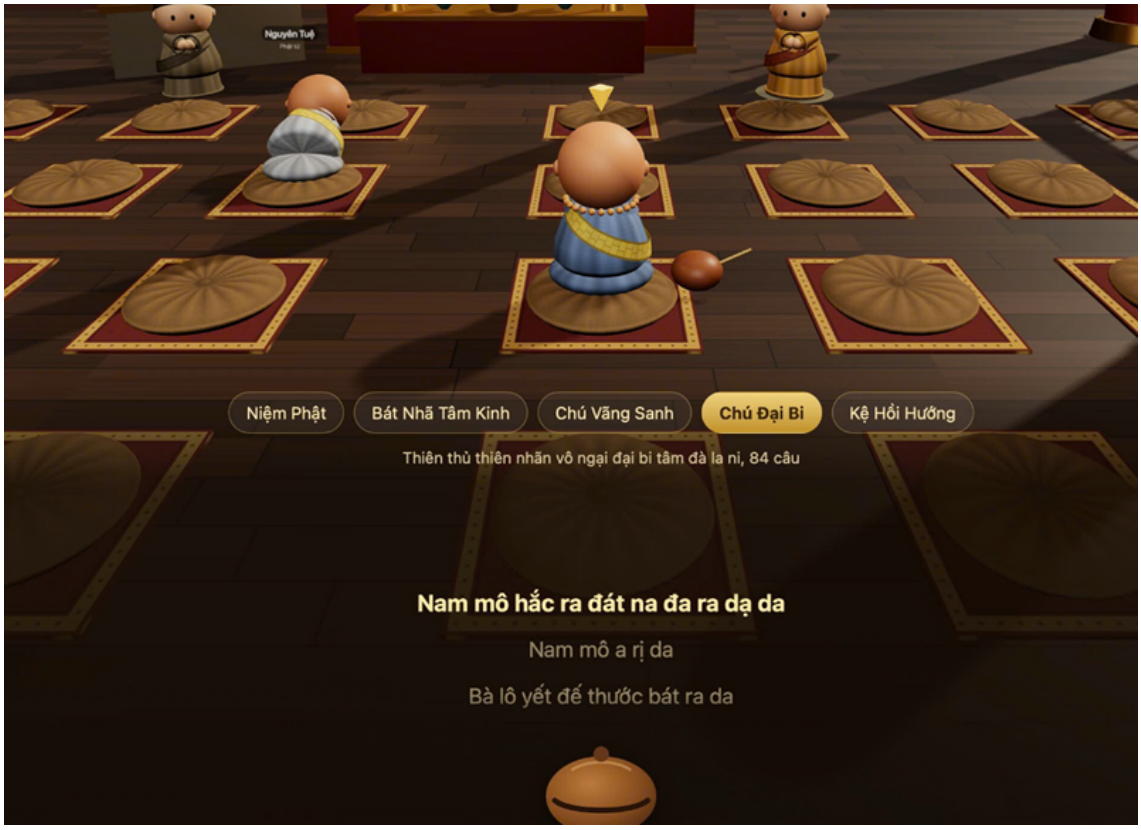
Đối với các sản phẩm mô phỏng nghi lễ, việc công khai đơn vị phát triển, mục đích sử dụng, nguồn nội dung và phân biệt rõ giữa trải nghiệm giải trí với hướng dẫn tu học là điều cần thiết.

Về phía người sử dụng, đặc biệt là giới trẻ, năng lực nhận diện thông tin và hiểu biết căn bản về giáo lý có ý nghĩa quan trọng. Không nên xem mọi nội dung gắn biểu tượng Phật giáo đều là lời dạy của đức Phật, cũng không nên mặc nhiên tin tưởng những lời hứa hẹn về công đức, phúc báo hay khả năng thay đổi vận mệnh thông qua giao dịch trực tuyến.

Ở bình diện rộng hơn, hiện tượng này còn gợi mở câu hỏi về trách nhiệm của các tổ chức tôn giáo trong việc chủ động tham gia không gian số. Khi những nhu cầu tìm hiểu và trải nghiệm tâm linh của công chúng không được đáp ứng bằng nguồn thông tin đáng tin cậy, khoảng trống ấy có thể bị lấp đầy bởi những

nội dung thiếu kiểm chứng hoặc những hoạt động mang động cơ thương mại.

Do đó, chuyển đổi số trong Phật giáo không nên chỉ được hiểu là đưa các nghi lễ lên internet, mà cần hướng tới việc nâng cao chất lượng giáo dục, mở rộng khả năng tiếp cận tri thức và hỗ trợ con người thực hành những giá trị đạo đức trong đời sống.

Hình ảnh chỉ mang tính chất minh hoạ. Ảnh sưu tầm.

6. Ngôi chùa trên màn hình và ngôi chùa trong mỗi hành động

Câu hỏi quan trọng nhất không phải là con người có thể đi chùa bằng điện thoại hay không, mà là sau mỗi trải nghiệm ấy, họ đã thay đổi điều gì trong cách suy nghĩ và ứng xử.

Một người có thể thắp hương trong không gian ảo, nhưng khi trở về với gia đình vẫn cần học cách lắng nghe và nói lời ái ngữ. Một người có thể ngồi thiền trước màn hình, nhưng khi đối diện với bất đồng trong công việc vẫn phải tự mình nhận diện và điều phục cơn nóng giận. Một người có thể gửi đi hàng trăm lời cầu nguyện bình an, nhưng sự bình an trong các mối quan hệ còn phụ thuộc vào cách họ hành động và đối xử với người khác.

Đó mới là thước đo thiết thực của việc tiếp nhận và vận dụng giáo lý.

Kinh Pháp Cú (Dhammapada), kệ 19-20 đã chỉ rõ sự khác biệt giữa việc tiếp nhận kinh điển trên phương diện tri thức và thực hành giáo pháp trong đời sống.

Kệ 19

"Nếu người nói nhiều kinh,
Không hành trì, phóng dật;
Như kẻ chăn bò người,
Không phần Sa môn hạnh."

Kệ 20

"Dầu nói ít kinh điển,
Nhưng hành pháp, tùy pháp,
Từ bỏ tham, sân, si,
Tĩnh giác, tâm giải thoát,
Không chấp thủ hai đời,
Dự phần Sa môn hạnh."

(Bản dịch của Hòa thượng Thích Minh Châu)

Hình ảnh người đọc tụng nhiều kinh nhưng không hành trì được ví như kẻ chăn bò thuê, chỉ đếm đàn bò của người khác mà không được hưởng thành quả. Ngược lại, người tuy học ít nhưng biết thực hành đúng Chính pháp, từ bỏ tham, sân, si và hướng đến giải thoát mới thực sự dự phần vào đời sống phạm hạnh.

Tinh thần ấy cho thấy giá trị của việc tu học không được quyết định bởi số lượng kinh điển đã đọc tụng hay nghi lễ đã thực hiện, mà ở khả năng chuyển hóa nhận thức, điều phục tâm ý và thực hành giáo pháp. Đặt trong bối cảnh trào lưu "*đi chùa online*", lời dạy này càng có ý nghĩa khi nhắc nhở con người không đồng nhất những thao tác mang tính nghi lễ trên môi trường số với thành tựu tu tập thực sự.

Công nghệ có thể giúp con người tiếp cận những giáo lý của đạo Phật nhanh hơn, thuận tiện hơn và trên phạm vi rộng lớn hơn. Nhưng không một thuật toán nào có thể thay thế hoàn toàn trách nhiệm tự nhận thức, tự điều chỉnh hành vi và phát triển trí tuệ của mỗi cá nhân.

Một ngôi chùa được tái hiện bằng công nghệ có thể là điểm khởi đầu cho sự quan tâm đến Phật pháp. Tuy nhiên, hành trình tu tập không nên dừng lại ở việc hoàn thành những thao tác được lập trình sẵn.

Nếu công nghệ giúp con người hiểu sâu hơn về nhân quả, biết sống có trách nhiệm, giảm bớt tham cầu và nuôi dưỡng những hành động thiện lành, đó là một ứng dụng có ý nghĩa. Ngược lại, nếu chỉ tạo ra cảm giác đã tu tập mà

không dẫn đến sự thay đổi trong nhận thức và hành vi, trải nghiệm ấy rất dễ trở thành một hình thức tiêu dùng tâm linh.

Trào lưu "*đi chùa online*" không nhất thiết là hiện tượng cần phủ nhận, nhưng cũng không nên được tiếp nhận một cách dễ dãi. Nó cần được nhìn nhận như một biểu hiện của sự giao thoa giữa công nghệ, văn hóa và tôn giáo, đồng thời là cơ hội để xã hội thảo luận nghiêm túc hơn về giá trị của đời sống tâm linh trong thời đại số.

Ngôi chùa trên màn hình có thể mở ra một cánh cửa tiếp cận Phật pháp. Nhưng bước qua cánh cửa ấy để sống tỉnh thức, có đạo đức và trí tuệ hay không vẫn là lựa chọn của mỗi người. Bởi điều đáng quan tâm không phải chúng ta đã thực hiện bao nhiêu nghi lễ trong thế giới ảo, mà là đã gieo được bao nhiêu nhân lành trong cuộc sống thực.

***

Tác giả: **Bình An**

***

Tài liệu tham khảo:

- Thích Minh Châu, Kinh Pháp Cú, NXB Hồng Đức, 2019.